

**Evropska
socijalna
povelja
(revidirana)**

Evropska
socijalna povelja (revidirana)
Strasbourg, 3. maj 1996

Preambula

Zemlje potpisnice, članice Vijeća Evrope,

Smatrajući da je cilj Vijeća Evrope ostvarivanje većeg jedinstva među njenim članicama u svrhu čuvanja i ostvarivanja ideala i principa koji predstavljaju njihovo zajedničko naslijeđe, i omogućavajući njihov ekonomski i socijalni napredak, posebno održavanjem i daljim ostvarivanjem ljudskih prava i osnovnih sloboda;

Smatrajući da u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda potpisanoj u Rimu, 4. novembra 1950 godine, i Protokolima na tu Konvenciju, države članice Vijeća Evrope su se saglasile

da svom stanovništvu osiguraju građanska i politička prava i slobode u njoj navedene;

Smatrajući da u Evropskoj socijalnoj povelji, koja je otvorena za potpisivanje u Torinu, 18. oktobra 1961. godine, i u Protokolima na nju, države članice Vijeća Evrope su se saglasile da svom stanovništvu osiguraju socijalna prava njima predviđena, kako bi poboljšali njihov standard života i socijalno blagostanje;

Podsjećajući da je Ministarska konferencija o ljudskim pravima, održana u Rimu, 5. novembra 1990. godine, naglasila potrebu, sa jedne strane, očuvanja nepodjeljive prirode svih ljudskih prava, bilo da se radi o građanskim, političkim, ekonomskom, socijalnim ili kulturnim pravima, a sa druge strane, da omogući novi poticaj Evropskoj socijalnoj povelji;

Odlučne, kako je odlučeno tokom Ministarske konferencije održane u Torinu 21. i 22. oktobra 1991. godine, da ažuriraju i prilagode materijalni sadržaj Povelje da bi u obzir uzele, prije svega, osnovne socijalne promjene do kojih je došlo nakon usvajanja teksta;

Priznajući prednosti utjelovljenja u Revidiranoj povelji, koja je progresivno kreirana da zauzme mjesto Evropske socijalne povelje, prava koja garantira Povelja

sa amandmanima, i prava koja garantira Dopunski protokol iz 1988., i dodatnih novih prava;

Dogovorile su se o slijedećem:

Dio I

Potpisnice prihvaćaju da je cilj njihove politike, koju će nastojati ostvarivati svim prihvatljivim sredstvima, po karakteru i nacionalnim i internacionalnim, ostvarivanje uslova u kojima će se moći efikasno realizirati slijedeća prava i principi:

- 1 Svi će imati mogućnost da zarade za život, u zanimanju za koje se slobodno opredijele.
- 2 Svi radnici imaju pravo na pravedne uslove rada.
- 3 Svi radnici imaju pravo na sigurne i zdrave uslove rada.
- 4 Svi radnici imaju pravo na pravičnu naknadu, dovoljnu za pristojan životni standard, za njih i njihove porodice.
- 5 Svi radnici i poslodavci imaju pravo na slobodu udruživanja u domaće i međunarodne organizacije

za zaštitu njihovih ekonomskih i socijalnih interesa.

- 6 Svi radnici i poslodavci imaju pravo na kolektivno pregovaranje.
- 7 Djeca i mlade osobe imaju pravo na posebnu zaštitu od fizičkih i moralnih rizika kojima su izloženi.
- 8 Zaposlene žene, u slučaju poroda, imaju pravo na posebnu zaštitu.
- 9 Svako ima pravo na odgovarajuća sredstva za stručno usmjeravanje, koja mu mogu pomoći da biraju zanimanje koje odgovara njegovim ličnim sklonostima i interesima.
- 10 Svako ima pravo na odgovarajuće mogućnosti stručne obuke.
- 11 Svako ima pravo da iskoristi sve mjere koje mu omogućuju uživanje najviših mogućih standarda zdravstvene zaštite.
- 12 Svi radnici i članovi porodica koji su od njih zavisni imaju pravo na socijalnu zaštitu.

- 13 Svi koji su bez odgovarajućih sredstava imaju pravo na socijalnu i medicinsku zaštitu.
- 14 Svako ima pravo koristiti službe socijalne zaštite.
- 15 Lica sa onesposobljenjem imaju pravo na neovisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice.
- 16 Porodica, kao osnovna jedinica društva, ima pravo na odgovarajuću socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu kojom se osigurava njen puni razvitak.
- 17 Djeca i mladi imaju pravo na odgovarajuću socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu.
- 18 Državljeni bilo koje zemlje potpisnice imaju pravo da se bave bilo kakvim zanimanjem koje im donosi korist, na teritoriji bilo koje druge zemlje, na osnovama ravnopravnosti sa državljanima ove druge, poštujući ograničenja zasnovana na validnim ekonomskim ili socijalnim razlozima.
- 19 Radnici-migranti, koji su državljani neke zemlje potpisnice, i njihove porodice, imaju pravo na zaštitu i pomoć na teritoriji bilo koje druge zemlje potpisnice.

- 20 Svi radnici imaju pravo na jednake mogućnosti i jednak tretman u pitanjima zapošljavanja i zanimanja, bez diskriminacije na osnovu pola.
- 21 Radnici imaju pravo da budu informisani i konsultovani unutar preduzeća.
- 22 Radnici imaju pravo učestvovanja u određivanju i unaprjeđivanju radnih uslova i radnog okruženja u preduzeću.
- 23 Svako starije lice ima pravo na socijalnu zaštitu.
- 24 Svi radnici imaju pravo na zaštitu u slučaju prestanka radnog odnosa.
- 25 Svi radnici imaju pravo na zaštitu svojih potraživanja u slučaju nesolventnosti njihovog poslodavca.
- 26 Svi radnici imaju pravo na dostojanstvo u radu.
- 27 Sva lica sa porodičnim obavezama i lica koja su radno angažovana ili se žele angažovati, imaju na to pravo bez izlaganja diskriminaciji, i u najvećoj mogućoj mjeri, bez dolaska u sukob između njihovog rada i porodičnih obaveza.

- 28 Predstavnici radnika u preduzeću imaju pravo na zaštitu od radnji koje im štete, i treba im na odgovarajući način omogućiti da izvršavaju svoje funkcije.
- 29 Svi radnici imaju pravo biti informisani i konsultovani u procedurama kolektivnog otpuštanja viška.
- 30 Svako ima pravo na zaštitu od siromaštva i socijalnog isključenja.
- 31 Svako ima pravo na smještaj.

Dio II

Zemlje potpisnice preuzimaju na sebe, kako je predviđeno u Dijelu III, obaveze iskazane u narednim članovima i stavovima.

Član 1

Pravo na rad

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na rad, potpisnice preuzimaju na sebe :

- 1 da kao jedan od svojih primarnih ciljeva i odgovornosti prihvate ostvarenje i održavanje najvišeg i najstabilnijeg mogućeg nivoa zaposlenosti, sa ciljem postizanja pune zaposlenosti;
- 2 da efikasno zaštite pravo radnika da zarađuje za život u zanimanju koje slobodno odabere;
- 3 da uspostavi ili održava besplatne službe za zapošljavanje za sve radnike;

- 4 da pruža ili promoviše odgovarajuće stručno usmjeravanje, obuku ili rehabilitaciju.

Član 2

Pravo na pravične uslove rada

U cilju osiguravanja efikasnog korištenja prava na pravične uslove rada, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da:

- 1 predvide razumno dnevno i sedmično radno vrijeme, radnu sedmicu koja se progresivno smanjuje u mjeri koju dopušta povećanje produktivnosti i drugi relevantni faktori;
- 2 omogućće plaćene javne praznike;
- 3 omogućće najmanje četiri sedmice plaćenog godišnjeg odmora;
- 4 eliminišu rizike u inherentno opasnim ili nezdravim zanimanjima, ili tamo gdje još uvijek nije moguće eliminisati ili dovoljno smanjiti ove rizike, predvidjeti ili skraćenje radnog vremena, ili dodatne plaćene neradne dane za radnike koji se bave tim zanimanjima;

- 5 osiguraju sedmični period odmora koji se, ukoliko je to moguće, poklapa sa danom koji se tradicijom ili običajem u datoj zemlji odnosno regiji smatra danom odmora;
- 6 osiguraju da su radnici pismeno informisani, što je prije moguće, a u svakom slučaju najkasnije dva mjeseca nakon dana stupanja na posao, o najvažnijim aspektima ugovora ili radnog odnosa;
- 7 osiguraju da radnici koji obavljaju rad noću koriste mjere koje uzimaju u obzir posebnu vrstu ovakvog rada.

Član 3

Pravo na sigurne i zdrave uslove rada

Sa ciljem osiguravanja djelotvornog korištenja prava na sigurne i zdrave radne uslove, zemlje potpisnice se obvezuju da će, u konsultacijama sa organizacijama radnika i poslodavaca:

- 1 formulisati, primijeniti i periodično revidirati koherentnu nacionalnu politiku o profesionalnoj sigurnosti, profesionalnom zdravlju i radnom

okruženju. Primarni cilj ove politike je unaprjeđenje profesionalne sigurnosti i zdravlja i sprječavanje nezgoda i oštećenja zdravlja koje nastanu kao posljedica, povezane su ili nastaju tokom rada, posebno minimizirajući uzroke rizika koji su inherentni radnom okruženju;

- 2 objaviti sigurnosne i zdravstvene propise;
- 3 predvidjeti provođenje tih propisa mjerama nadzora;
- 4 promovisanje progresivnog razvitka usluga profesionalnog zdravstva za sve radnike, sa primarnom preventivnom i savjetodavnom funkcijom.

Član 4

Pravo na pravičnu naknadu

U cilju osiguranja djelotvornog korištenja prava na pravičnu naknadu, zemlje potpisnice se obavezuju:

- 1 da priznaju prava radnika na naknadu koja će njima i njihovim porodicama omogućiti pristojan životni standard;

- 2 da priznaju pravo radnika na povećanu stopu naknade za prekovremeni rad, uz određene izuzetke u posebnim slučajevima;
- 3 da priznaju pravo radnika muškaraca i žena na jednaku plaću za rad jednake vrijednosti;
- 4 da priznaju pravo svih radnika na razuman otkazni rok kod raskida radnog odnosa;
- 5 da omoguće odbijanja od plaća samo pod uslovom i u mjeri koja je propisana domaćim zakonima i propisima, odnosno određena kolektivnim ugovorima ili odlukama arbitraže.

Korištenje ovih prava će se postići slobodnim zaključivanjem kolektivnih ugovora, mehanizmom određivanja plaća predviđenim statutom, ili drugim načinima koji odgovaraju uslovima u zemlji.

Član 5

Pravo na organizovanje

U cilju osiguranja odnosno promicanja slobode radnika i poslodavaca da osnivaju lokalne, nacionalne ili internacionalne organizacije za zaštitu njihovih ekonomskih i socijalnih interesa, i da se uključuju u te

organizacije, zemlje potpisnice se obvezuju da domaći zakon neće ograničavati, niti će se primjenjivati tako da ograničava ovu slobodu. Mjera u kojoj se garancije predviđene ovim članom odnose na policiju će se odrediti domaćim zakonima i propisima. Princip koji upravlja primjenom ovih garancija na pripadnike oružanih snaga i mjera u kojoj se one odnose na lica iz te kategorije će se jednako tako odrediti domaćim zakonima i propisima.

Član 6

Pravo na kolektivno pregovaranje

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na kolektivno ugovaranje, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da:

- 1 promovišu zajedničke konsultacije između radnika i zaposlenika;
- 2 promovišu, gdje je potrebno i pogodno, mehanizam za dobrovoljne pregovore između poslodavaca odnosno organizacija poslodavaca i organizacija radnika sa ciljem regulisanja uslova i pretpostavki za zapošljavanje preko kolektivnih ugovora;

- 3 promovišu uspostavu i korištenje odgovarajućeg mehanizma pomirenja i dobrovoljne arbitraže za rješavanje radnih sporova;

i priznaju

- 4 pravo radnika i poslodavaca na kolektivnu akciju u slučaju sukoba interesa, uključujući ovdje pravo na štrajk, uz poštivanje obaveza koje eventualno proistječu iz kolektivnih sporazuma koji su ranije sklopljeni.

Član 7

Pravo djece i mladih na zaštitu

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava djece i mladih na zaštitu, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da:

- 1 predvide da će minimalna starosna dob za stupanje na posao biti 15 godina, uz izuzetke za djecu zaposlenu na propisanim lakim poslovima, koji nemaju štetan utjecaj na njihovo zdravlje, moral ili obrazovanje;

- 2 predvide da će minimalna starost za stupanje na posao biti 18 godina, kada se radi o propisanim zanimanjima koja se smatraju opasnim i nezdravim;
- 3 predvide da lica koja još uvijek podliježu obavezi pohađanja obaveznog obrazovanja ne budu zaposlena na takvom poslu koji bi im uskratio punu korist od obrazovanja;
- 4 predvide da će radno vrijeme lica starosti ispod 18 godina biti ograničeno u skladu sa potrebama njihovog razvoja, a posebno njihovim potrebama za stručnim obrazovanjem;
- 5 priznaju pravo mladih radnika i šegrta na pravičnu plaću ili druge odgovarajuće naknade;
- 6 propišu da se vrijeme koje mlada lica provedu na stručnoj obuci tokom radnog vremena, uz pristanak poslodavca, tretira kao dio radnog dana;
- 7 predvide da zaposlena lica starosti ispod 18 godina imaju pravo na minimalno četiri sedmice plaćenog godišnjeg odmora;
- 8 predvide da lica ispod 18 godina starosti ne mogu raditi noću, sa izuzetkom određenih zanimanja predviđenih domaćim zakonom ili propisima;

- 9 predvide da će lica ispod 18 godina starosti, zaposlena u zanimanjima propisanim domaćim zakonima ili propisima, biti redovno medicinski kontrolisana;
- 10 osiguraju posebnu zaštitu protiv fizičkih i mentalnih opasnosti kojima su izložena djeca i mlađa lica, a posebno onih koje proističu direktno ili indirektno iz njihovog rada.

Član 8

Pravo zaposlenih žena na porodiljsku zaštitu

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava zaposlenih žena na porodiljsku zaštitu, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da:

- 1 predvide, bilo preko plaćenog odsustva ili preko adekvatnih naknada socijalne zaštite iz javnih fondova da zaposlene žene mogu uzeti dopust prije i nakon poroda, u ukupnom trajanju od najmanje četrnaest sedmica;
- 2 smatra nezakonitim da poslodavac da ženi otkaz tokom vremena od kada obavijesti poslodavca da

je trudna, do kraja porodijskog odsustva, ili da joj da otkaz tako da otkazni rok ističe tokom tog razdoblja;

- 3 osigura da majke koje doje svoju djecu imaju dovoljno slobodnog vremena u ove svrhe;
- 4 reguliše rad noću trudnih žena, žena koje su nedavno rodile, i žena koje doje djecu;
- 5 zabrani zapošljavanje trudnica, žena koje su nedavno rodile ili koje doje djecu u rudarskim poslovima pod zemljom, i svim drugim poslovima koji su nepogodni zbog svoje opasne, nezdrave ili naporene prirode, i poduzeti odgovarajuće mjere da zaštite prava ovih žena na zapošljavanje.

Član 9

Pravo na stručno usmjeravanje

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na stručno usmjeravanje, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da predvide ili promovišu, prema potrebi, službu koja će pomagati svim licima, uključujući i hendikepirane, da rješavaju probleme vezane za izbor zanimanja i napredovanje, uz dužno poštivanje karakteristika lica i njihovog odnosa prema mogućnostima zapošljavanja: ova pomoć bi trebala biti ponuđena besplatno, i mladima, uključujući i školsku djecu, i odraslima.

Član 10

Pravo na stručnu obuku

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na stručnu obuku, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da:

- 1 predvide ili promovišu, prema potrebi, tehničku i stručnu obuku svih lica, uključujući i hendikepirane, uz konsultacije sa organizacijama

- poslodavaca i radnika, i omogućće načine pristupa višem tehničkom i univerzitetskom obrazovanju isključivo na osnovu ličnih sposobnosti;
- 2 predvide ili promovišu sistem šegrtovanja (pripravništva) i druge sistemske aranžmane za obuku mladih momaka i djevojaka u različitim poslovima;
 - 3 predvidjeti ili promovisati, po potrebi:
 - a adekvatne i lako dostupne mogućnosti obrazovanja odraslih radnika;
 - b posebne mogućnosti za prekvalifikaciju odraslih radnika, za kojom se pojavi potreba zbog tehnološkog razvitka ili novih trendova u zapošljavanju;
 - 4 predvide ili promovišu, po potrebi, posebne mjere za prekvalifikaciju i reintegraciju dugoročno nezaposlenih;
 - 5 ohrabre puno korištenje mogućnosti koje nude odgovarajuće mjere, kao što je:
 - a smanjenje ili ukidanje naplate naknada ili plaćanja;

- b odobravanje financijske pomoći u odgovarajućim slučajevima;
- c uključivanje u normalno radno vrijeme vremena provedenog na dodatnoj obuci koju radnik pohađa na zahtjev poslodavca za vrijeme trajanja radnog odnosa;
- d osiguravanje, preko odgovarajućeg nadzora, uz konsultacije sa organizacijama radnika i poslodavaca, djelotvornosti pripravnštva i drugih aranžmana obuke za mlade radnike, i adekvatne zaštite mladih radnika općenito.

Član 11

Pravo na zdravstvenu zaštitu

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na zaštitu zdravlja, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da, bilo direktno ili u saradnji sa javnim ili privatnim organizacijama, poduzmu odgovarajuće mjere predviđene da, između ostalog:

- 1 u najvećoj mjeri uklone slučajeve lošeg zdravlja;

- 2 predvide savjetodavne ili obrazovne mogućnosti za promovisanje zdravlja i poticanja individualne odgovornosti u pitanjima zdravlja;
- 3 spriječe, u najvećoj mogućoj mjeri, epidemije, endemične i druge bolesti, kao i nezgode.

Član 12

Pravo na socijalnu zaštitu

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na socijalnu zaštitu, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da:

- 1 uspostave ili održavaju sistem socijalne zaštite;
- 2 održavaju sistem socijalne zaštite na zadovoljavajućem nivou, koja je kao minimum jednaka onoj koja je potrebna za ratifikaciju Evropskog kodeksa socijalne zaštite;
- 3 nastojati progresivno podizati sistem socijalne zaštite na viši nivo;
- 4 poduzeti korake, zaključivanjem odgovarajućih bilateralnih i multilateralnih sporazuma, ili na

druge načine, i pod uslovima iskazanim u tim sporazumima, čiji je cilj da osiguraju:

- a tretman radnika iz drugih zemalja potpisnica koji je jednak tretmanu koji uživaju njihovi domaći radnici u odnosu na prava socijalne sigurnosti, uključujući i zadržavanje beneficija koje slijede iz legislative o socijalnoj zaštiti, kakva god kretanja zaštićena lica mogu poduzeti između teritorija ovih zemalja;
- b odobravanje, održavanje i ponovno pokretanje prava socijalne zaštite sredstvima poput akumulacije osiguranja ili radnog staža stečenog prema zakonima svake zemlje potpisnice.

Član 13

Pravo na socijalnu i medicinsku pomoć

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na socijalnu i medicinsku pomoć, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

- 1 osiguraju da svako lice koje ne raspolaže odgovarajućim resursima, i koje nije u mogućnosti osigurati te resurse bilo vlastitim naporima ili iz drugih izvora, posebno uživanjem beneficija sheme socijalne zaštite, dobije odgovarajuću pomoć, i u slučaju bolesti, brige koju iziskuje njeno stanje;
- 2 osigura da lica koja primaju takvu pomoć neće, iz tog razloga, podnositi smanjenje svojih političkih i socijalnih prava;
- 3 predvidi da svako može dobiti, preko odgovarajućih javnih ili privatnih službi, savjete i ličnu pomoć koja im je eventualno potrebna da bi spriječili, otklonili ili ublažili lično ili porodično siromaštvo;
- 4 primijeni odredbe navedene u stavovima 1, 2 i 3 ovog članka na jednakim osnovama na svoje državljane i na državljane drugih zemalja popisnica koji zakonito borave na njenom teritoriju, u skladu sa svojim obavezama iz Evropske konvencije o socijalnoj i medicinskoj pomoći, potpisanoj u Parizu 11. decembra/prosinca 1953. godine.

Član 14

Pravo na korištenje službi socijalne zaštite

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na korištenje službi socijalne zaštite, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

- 1 promovišu ili pružaju usluge koje, korištenjem metoda socijalnog rada, doprinose dobrobiti i razvitku i pojedinaca i skupina unutar zajednice, i njihovo prilagođavanje socijalnom okruženju;
- 2 potiče učešće pojedinaca i dobrovoljnih i drugih organizacija u uspostavi i održavanju takvih službi.

Član 15

Pravo lica sa onesposobljenjima na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice

U cilju osiguravanja za lica sa onesposobljenjima, bez obzira na dob i prirodu ili porijeklo njihovog onesposobljenja, djelotvorno korištenje prava na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da, posebno:

- 1 preduzmu potrebne mjere da bi licima sa onesposobljenjima pružile usmjeravanje, obrazovanje i stručnu obuku u okviru generalnih šema, gdje god je to moguće, ili, gdje to nije moguće preko specijaliziranih tijela, javnih ili privatnih;
- 2 promovišu mogućnosti njihovog zapošljavanja preko svih mjera kojim se poslodavci potiču da angažuju i zadrže u radnom odnosu lica sa onesposobljenjima u uobičajenom radnom okruženju, i da prilagode uslove rada potrebama lica sa onesposobljenjima, odnosno, gdje ovo nije moguće, predviđajući ili stvarajući zaštićena radna

mjesta, u skladu sa nivoom onesposobljenja. U pojedinim slučajevima, ovakve mjere mogu uključivati i okretanje specijaliziranim službama zapošljavanja i podrške;

- 3 promovišu njihovu punu socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, posebno preko mjera, među koje spadaju i tehnička pomagala, čiji je cilj da prevaziđu prepreke u komunikaciji i mobilnosti, i omogućće mogućnosti korištenja transporta, stanovanja, kulturnih aktivnosti i rekreativnih aktivnosti.

Član 16

Pravo porodice na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Sa ciljem osiguranja potrebnih uslova za puni razvitak porodice, koja je osnovna jedinica društva, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da promovišu ekonomsku, pravnu i socijalnu zaštitu porodičnog života sredstvima kao što su socijalne i porodične naknade, fiskalni aranžmani, pružanje stanovanja za porodicu, beneficije za mlade bračne parove, i druga odgovarajuća sredstva.

Član 17

Pravo djece i mladih na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava djece i mladih da odrastu u okruženju koje potiče puni razvitak njihove ličnosti i njihovih fizičkih i mentalnih kapaciteta, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da, bilo direktno ili u saradnji sa javnim i privatnim organizacijama, preduzmu sve odgovarajuće i potrebne mjere kreirane u cilju:

- 1 a osiguranja da djeca i mladi, uvažavajući prava i obveze njihovih roditelja, imaju brigu, pomoć, obrazovanje i obuku koju trebaju, posebno predviđanjem osnivanja ili održavanja institucija i službi dovoljnih i adekvatnih za ovu svrhu;
- b zaštite djece i mladih od zanemarivanja, nasilja i eksploatacije;
- c predviđanja zaštite i posebne pomoći od države za djecu i mlada lica privremeno ili konačno uskraćene za pomoć njihove porodice;

- 2 omogući djeci i mladima besplatno osnovno i srednje obrazovanje, kao i poticati njihovo redovno prisustvo nastavi.

Član 18

Pravo na bavljenje zanimanjem koje donosi zaradu na teritoriji drugih zemalja potpisnica

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na bavljenje zanimanjem koje donosi zaradu na teritoriji drugih zemalja potpisnica, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

- 1 primjenjuju postojeće propise u liberalnom duhu;
- 2 pojednostave postojeće formalnosti i smanje ili ukinu sudske takse ili druge naknade koje plaćaju strani radnici ili njihovi poslodavci;
- 3 liberaliziraju, pojedinačno ili kolektivno, propise koji se odnose na zapošljavanje stranih radnika;

i priznaju:

- 4 pravo državljana drugih zemalja da napuste zemlju kako bi se bavili zanimanjem koje donosi korist na teritorijima drugih zemalja potpisnica.

Član 19

Pravo radnika-migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika-migranata i njihovih porodica na zaštitu i pomoć na teritoriji bilo koje druge zemlje potpisnice, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da:

- 1 održavaju ili da sa zadovoljavajućim stepenom sigurnosti utvrde da se održavaju adekvatne i slobodne službe koje pomažu takvim radnicima, posebno u pogledu dobivanja tačnih informacija, i da preduzmu sve potrebne korake, u mjeri u kojoj to domaći zakoni i propisi omogućavaju, protiv zavođenja propagande koja se odnosi na emigraciju i imigraciju;
- 2 usvoje odgovarajuće mjere unutar vlastite nadležnosti kojima će se omogućiti odlazak, putovanje i prihvat tih radnika i njihovih porodica, i predvidjeti, u okviru vlastite nadležnosti,

- odgovarajuće usluge zdravstvene i medicinske zaštite, i dobre higijenske uslova za vrijeme putovanja;
- 3 promovišu saradnju, prema potrebi, između socijalnih službi, javnih i privatnih, u zemljama emigracije i imigracije;
 - 4 osiguraju da takvi radnici, koji zakonito borave na njihovom teritoriju, u mjeri u kojoj su ta pitanja regulisana zakonom ili propisima ili su predmet kontrole administrativnih organa, uživaju tretman koji nije manje pogodan od tretmana koji uživaju njihovi vlastiti državljani u odnosu na slijedeća pitanja:
 - a naknada i drugi uslovi zapošljavanja i rada;
 - b članstvo u sindikatima i uživanje beneficija kolektivnog pregovaranja;
 - c smještaj;
 - 5 osiguraju da takvi radnici, koji zakonito borave na njihovim teritorijima, uživaju tretman koji je lošiji od tretmana njihovih vlastitih državljana u odnosu na poreze na zapošljavanje, kao i doprinose i druge naknade koje plaćaju zaposlena lica;

- 6 omoguće, u mjeri u kojoj je to moguće, spajanje porodica stranog radnika koji ima dozvolu da ostane na teritoriji;
- 7 osiguraju za te radnike, koji zakonito borave na njihovoj teritoriji, tretman koji nije lošiji od tretmana njihovih vlastitih državljana, kada se radi o pravnim postupcima vezanim za pitanja iz ovog člana;
- 8 osiguraju da ti radnici koji zakonito borave na njihovoj teritoriji ne budu protjerani, osim kada ugrožavaju nacionalnu sigurnosti ili vrijeđaju javni interes ili moral;
- 9 omoguće, u zakonskim okvirima, transfer dijela zarada i uštedevine ovih radnika prema njihovim željama;
- 10 prošire zaštitu i pomoć predviđenu ovim članom na samo-zaposlene radnike-migrante, ukoliko se ove mjere odnose na njih;
- 11 promovišu i omoguće učenje nacionalnog jezika zemlje-domaćina, odnosno, ukoliko postoji više takvih jezika, jednog od njih, za radnike-migrante i članove njihovih porodica;

- 12 promovišu omoguće, u praktičnoj mjeri, podučavanje djece radnika-migranata na maternjem jeziku radnika-migranata.

Član 20

Pravo na jednake mogućnosti i jednak tretman u pitanjima zapošljavanja i zanimanja bez diskriminacije na osnovu pola

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na jednake mogućnosti i jednak tretman u pitanjima zapošljavanja i zanimanja bez diskriminacije za osnovu pola, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da priznaju to pravo i poduzmu odgovarajuće mjere kojima će se osigurati odnosno promovisati njihova primjena na slijedećim poljima:

- a mogućnost zapošljavanja, zaštita od otpuštanja i profesionalna reintegracija;
- b stručno usmjeravanje, obuka, prekvalifikacija i rehabilitacija;
- c uslovi zapošljavanja i uslovi rada, uključujući naknade;

d razvijanje karijere, uključujući zapošljavanje.

Član 21

Pravo na informisanje i konsultovanje

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika da budu informisani i konsultovani u preduzeću, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da usvoje ili potaknu mjere koje će omogućiti radnicima, odnosno njihovim predstavnicima, u skladu sa domaćim zakonima i praksom, da:

- a budu redovito ili u odgovarajućem trenutku informisani na cjelovit način o ekonomskoj i finansijskoj situaciji preduzeća gdje rade, podrazumijevajući da se otkrivanje određenih informacija, koje bi mogle štetiti preduzeću, može odbiti ili se one proglasiti povjerljivim; i
- b budu pravovremeno konsultovani o predloženim odlukama koje bi mogle bitno uticati na interese radnika, posebno o odlukama koje bi mogle imati značajan učinak na situaciju zaposlenosti u preduzeću.

Član 22

Pravo na učešće u određivanju i unaprijeđenju uslova rada i radnog okruženja

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika na učešće u određivanju i unaprijeđenu uslova rada i radnog okruženja u preduzeću, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da usvoje ili potaknu mjere koje omogućuju radnicima odnosno njihovim predstavnicima, u skladu sa domaćim zakonima i praksom, da doprinose:

- a utvrđivanju i unaprijeđenju radnih uslova, organizacije rada i radnog okruženja;
- b zaštiti zdravlja i sigurnosti unutar preduzeća;
- c organizaciji socijalnih i socio-kulturnih službi i mogućnosti unutar preduzeća;
- d nadzoru poštivanja propisa o ovim pitanjima.

Član 23

Pravo starih lica na socijalnu zaštitu

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava starijih lica na socijalnu zaštitu, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da usvoje odnosno potaknu, bilo direktno ili u suradnji sa javnim ili privatnim organizacijama, odgovarajuće mjere kreirane, posebno, sa ciljem da:

- omogućće starijim licima da ostanu punopravni članovi društva što duže moguće, putem:
 - a adekvatnih resursa koji će im omogućiti da vode pristojan život i igraju aktivnu ulogu u javnom, socijalnom i kulturnom životu;
 - b pružanjem informacija o uslugama i mogućnostima koje stoje na raspolaganju starijim licima i mogućnostima njihovog korištenja;
- omogućće starijim licima da slobodno biraju stil života, i da vode nezavisan život u svom porodičnom okruženju onoliko dugo koliko to žele i mogu, putem:

- a pružanja smještaja koji odgovara njihovim potrebama i zdravstvenom stanju, ili adekvatne pomoći adaptiranjem njihovog smještaja;
 - b zdravstvena zaštita i službe koje su potrebne s obzirom na njihovo stanje;
- garantiraju starijim licima život u institucijama odgovarajuće podrške, uz poštivanje njihove privatnosti, i učesća u odlukama koje se odnose na uslove života u instituciji.

Član 24

Pravo na zaštitu u slučaju prestanka radnog odnosa

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika na zaštitu u slučaju prestanka radnog odnosa, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da priznaju:

- a pravo svih radnika da im se radni odnos ne raskine bez validnog razloga za taj raskid, koji je povezan sa njihovim sposobnostima ili ponašanjem ili zasnovan na operativnim potrebama poduzeća, institucije ili službe;

- b pravo radnika čiji je radni odnos raskinut bez validnog razloga na adekvatnu kompenzaciju ili drugu odgovarajuću pomoć.

U tom cilju, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da se pobrinu da radnik koji smatra da mu je radni odnos prekinut bez validnog razloga ima pravo na žalbu nepristranom organu.

Član 25

Pravo radnika na zaštitu njihovih potraživanja u slučaju nesolventnosti poslodavca

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika na zaštitu njihovih potraživanja u slučaju nesolventnosti poslodavca, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da predvide da potraživanja radnika koja slijede iz ugovora o radu ili radnog odnosa budu garantovana nekom garantnom institucijom ili nekim drugim djelotvornim oblikom zaštite.

Član 26

Pravo na dostojanstvo u radu

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava svih radnika na zaštitu njihovog dostojanstva na radu, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da, uz konsultacije sa organizacijama radnika i poslodavaca:

- 1 promovišu svijest, informisanje i sprječavanje seksualnog uznemirivanja na radnom mjestu ili u vezi sa radom, i poduzmu sve odgovarajuće mjere da radnike zaštite od takvog ponašanja;
- 2 promovišu svijest, informisanje i sprječavanja ponovljenog pritiska ili izrazito negativnih ili uvredljivih radnji usmjerenih protiv pojedinačnih radnika na radnom mjestu ili u vezi sa radom, i poduzmu sve odgovarajuće mjere da zaštite radnike od takvog ponašanja.

Član 27

Pravo radnika sa porodičnim obavezama na jednake mogućnosti i jednak tretman

U cilju osiguranja korištenja prava na jednake mogućnosti i tretman za žene i muškarce – radnike, kao i između tih radnika i drugih radnika, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da:

- 1 poduzmu odgovarajuće mjere kojima će se:
 - a omogućiti radnicima sa porodičnim obavezama da se zaposle i ostanu zaposleni, kao i da se ponovno zaposle nakon prekida rada zbog tih odgovornosti, uključujući i mjere na planu stručnog usmjeravanja i obuke;
 - b uzeti u obzir njihove potrebe u smislu uslova zapošljavanja i socijalne zaštite;
 - c razviti ili promovisati službe, javne ili privatne, a posebno službe čuvanja djece i drugi aranžmani brige za djecu;
- 2 predvide mogućnost da bilo koji roditelj dobije, za vrijeme razdoblja nakon porodičnog dopusta, roditeljski dopust u svrhe vođenja skrbi o djetetu,

čiji se uslovi i trajanje određuje domaćim zakonom, kolektivnim ugovorom ili praksom;

- 3 osiguraju da porodične obaveze neće, kao takve, predstavljati validan razlog za raskid radnog odnosa.

Član 28

Pravo predstavnika radnika na zaštitu u preduzeću i dodjeljivanje adekvatnih sredstava

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava predstavnika radnika da obavljaju svoju funkciju, zemlje potpisnice preuzimaju obvezu da osiguraju da unutar preduzeća oni:

- a uživaju djelotvornu zaštitu od radnji koje su im štetne, uključujući otpuštanje, na osnovu njihovog statusa ili aktivnosti kao radnički predstavnici unutar poduzeća;
- b raspoložu odgovarajućim mogućnostima koje im omogućavaju da svoje funkcije izvršavaju na vrijeme i efikasno, uzimajući u obzir sistem industrijskih odnosa zemlje, i potrebu, veličinu i sposobnosti odnosnog poduzeća.

Član 29

Pravo na informacije i konsultacije u postupku kolektivnog otpuštanja

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava radnika da budu informisani i konsultovani u situacijama kolektivnog otpuštanja, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da osiguraju da poslodavci informišu i konsultuju predstavnike radnika, dovoljno vremena prije kolektivnog otpuštanja, o načinima i sredstvima izbjegavanja kolektivnog otpuštanja odnosno ograničavanja njegove pojave i ublažavanja njegovih posljedica, na primjer, korištenjem pratećih socijalnih mjera čiji je cilj, posebno, da pomognu preraspoređivanju ili prekvalifikaciji odnosnih radnika.

Član 30

Pravo na zaštitu od siromaštva i socijalnog isključenja

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na zaštitu od siromaštva i socijalnog isključenja, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da:

- a poduzmu mjere u okviru ukupnog i koordiniranog pristupa na promovisanju efikasnog pristupa lica koja žive ili su izložena riziku života u situaciji socijalne isključenosti ili siromaštva, kao i njihovih porodica, posebno, zaposlenju, stanovanju, obrazovanju, kulturi i socijalnoj i medicinskoj pomoći;
- b da ove mjere revidiraju sa ciljem njihove prilagodbe, ako je potrebno.

Član 31

Pravo na stanovanje

Sa ciljem osiguranja djelotvornog korištenja prava na stanovanje, zemlje potpisnice preuzimaju obavezu da preduzmu mjere kreirane da:

- 1 promovišu pristup stanovanju adekvatnog standarda;
- 2 spriječe i smanje stanje beskućnosti, sa ciljem njegove postupne eliminacije;
- 3 da učine cijenu stanovanja dostupnom za one koji ne raspoložu adekvatnim resursima.

Dio III

Član A

Obaveze

- 1 Uvažavajući odredbe čana B ispod, svaka zemlja potpisnica preuzima obavezu da:
 - a smatra Dio I ove Povelje deklaracijom ciljeva koje će nastojati ostvarivati svim odgovarajućim sredstvima, kako je navedeno u uvodu u taj dio;
 - b smatrati se obavezanim sa najmanje šest od narednih devet članova Dijela II ove Povelje: Članova 1, 5, 6, 7, 12, 13, 16, 19 i 20;
 - c smatrati se obavezanim dodatnim brojem članova ili numerisanih stavova Dijela II Povelje koje može odabrati, pod uslovom da ukupan broj članova ili numerisanih stavova kojima se obavezuje nije manji od šesnaest članova, odnosno šezdeset tri numerisana stava.

- 2 Člana odnosno stavovi izabrani u skladu sa podstavovima b i c stava 1 ovog člana će se navesti u obavijesti Generalnom sekretaratu Vijeća Evrope u isto vrijeme kada se polaže instrumenti ratifikacije, prihvaćanja odnosno usvajanja.
- 3 Svaka zemlja potpisnica može naknadno dostaviti obavijest Generalnom sekretaru da se smatra obaveznom bilo kojim drugim članom odnosno numerisanim stavom iz Dijela II Povelje koje već nije prihvatila u skladu sa uslovima stava 1 ovog člana. Ove naknadno dostavljene obavijesti će se smatrati sastavnim dijelom ratifikacije, prihvaćanja odnosno usvajanja, i stupit će na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka perioda od mjesec dana nakon upućivanja obavijesti.
- 4 Svaka zemlja potpisnica će održavati sistem inspekcija rada koji odgovara domaćim uslovima.

Član B

Veze sa Evropskom socijalnom poveljom i Dopunskim protokolom iz 1988. godine

- 1 Niti jedna zemlja potpisnica Evropske socijalne povelje odnosno zemlja potpisnica Dopunskog protokola od 5. maja 1988. godine ne može ratifikovati, prihvatiti ili usvojiti ovu Povelju, a da se ne smatra obaveznom barem onim odredbama koje odgovaraju odredbama Evropske socijalne povelje, i gdje je to primjenjivo, Dopunskog protokola kojim je ranije bila obavezana.
- 2 Prihvaćanje obaveza iz bilo koje odredbe ove Povelje će, od datuma stupanja na snagu tih obaveza za odnosnu zemlju potpisnicu, rezultirati time da se korespondirajuće odredbe Evropske socijalne povelje, odnosno, gdje se primjenjuje, Dopunskog protokola iz 1988. godine, prestati primjenjivati u odnosnoj zemlji u slučaju da je ta zemlja bila obavezana prvim od ovih instrumenata ili sa oba instrumenta.

Dio IV

Član C

Nadzor nad realizacijom obaveza sadržanih u ovoj Povelji

Implementacija pravnih obaveza sadržanih u ovoj Povelji će se nadzirati na jednak način kao i Evropska socijalna povelja.

Postupak nadzora je opisan u Dijelu IV Povelje, koji se navodi dalje u tekstu, zajedno sa amandmanima iz Torinskog protokola iz 1991. godine.

“Dio IV

Član 21

Izvještaj o prihvaćenim obvezama

Zemlje potpisnice će Generalnom sekretaru Vijeća Evrope slati izvještaj u intervalima od dvije godine, u obliku koji će utvrditi Ministarski komitet, o primjeni odredbi Dijela II ove Povelje koje su te zemlje prihvatile.

Član 22

Izvještaj o obavezama koje nisu prihvaćene

Zemlje potpisnice će Generalnom sekretaru slati, u odgovarajućim intervalima, prema zahtjevu Ministarskog komiteta, izvještaje koji se odnose na odredbe Dijela II ove Povelje koje nisu prihvatile u vrijeme ratifikacije odnosno usvajanja, odnosno u kasnijoj obavijesti. Ministarski komitet će s vremena na vrijeme odrediti u odnosu na koje odredbe će tražiti izvještaj, kao i oblik u kojemu će se ti izvještaji dostavljati.

Član 23

Dostavljanje primjeraka izvještaja i komentara

- 1 Kada se Generalnom sekretaru šalje izvještaj u skladu sa članovima 21 i 22, svaka zemlja potpisnica će proslijediti primjerak tog izvještaja onim svojim nacionalnim organizacijama koje su članice međunarodnih organizacija poslodavaca i sindikata koje su pozvane, prema članu 27, stav 2, da budu zastupljene na sastancima Vladinog komiteta.

Ove organizacije će Generalnom sekretaru slati sve komentare koje imaju izvještaj zemlje potpisnice. Generalni sekretar će potom kopiju ovih komentara poslati odnosno zemlji potpisnici, koja može željeti na njih odgovoriti.

- 2 Generalni sekretar će proslijediti primjerak izvještaja zemalja potpisnica međunarodnim nevladinim organizacijama koje imaju konsultativni status u Vijeću Evrope, i imaju posebne nadležnosti u pitanjima kojima se bavi ova Povelja.

- 3 Izvještaj i komentari navedeni u članovima 21 i 22, kao i u ovom članu, će se na zahtjev staviti na uvid javnosti.

Član 24

Ispitivanje izvještaja

- 1 Izvještaj upućen Generalnom sekretaru u skladu sa članovima 21 i 22 će ispitivati Komitet nezavisnih eksperata¹ koji je uspostavljen u skladu sa članom 25. Komitet će također razmatrati sve komentare proslijeđene Generalnom sekretaru u skladu sa stavom 1 člana 23. Po okončanju ispitivanja, Komitet nezavisnih eksperata¹ će prirediti izvještaj u kojemu će predočiti svoje zaključke.
- 2 U pogledu izvještaj navedenog u članu 21, Komitet nezavisnih eksperata¹ će procijeniti sa pravnog stanovišta poštivanje domaćeg zakona i prakse u odnosu na obveze koje za odnosnu zemlju potpisnicu slijede iz ove Povelje.

¹ Od 1998, Komitet se naziva “Europski komitet za socijalna prava”.

- 3 Komitet nezavisnih eksperata¹ može uputiti zahtjev za dopunskim informacijama i pojašnjenjima izravno zemlji potpisnici. U vezi s ovim, Komitet nezavisnih eksperata¹ također može, ako je potrebno, održati sastanak sa predstavnicima zemlje potpisnice, bilo na vlastitu inicijativu, bilo na zahtjev odnosne zemlje potpisnice. Organizacije spomenute u stavu 1 član 23 će se također informisati.
- 4 Zaključci Komiteta nezavisnih eksperata¹ će se učiniti javnima i njih će Generalni sekretar dostaviti Vladinom komitetu, Parlamentarnoj skupštini, i organizacijama spomenutim u stavu 1 član 23 i stavu 2 član 27.

¹ Od 1998, Komitet se naziva “Europski komitet za socijalna prava”.

Član 25

Komitet nezavisnih eksperata [Evropski komitet za socijalna prava]¹

- 1 Komitet nezavisnih eksperata¹ se sastoji od najmanje devet članova¹ izabраниh od strane Parlamentarne skupštine² većinom glasova, sa liste eksperata najvišeg integriteta i priznatih kompetencija u domaćim i međunarodnim socijalnim pitanjima, koje nominiraju zemlje potpisnice. Tačan broj članova će odrediti Ministarski komitet.
- 2 Članovi komiteta će se birati na period od šest godina. Mogu se jednom kandidovati za ponovni izbor.

¹ Slijedom odluke Ministarskog komiteta, Evropski komitet za socijalna prava sačinjen je od dvanaest članova. Broj članova će se u kasnijoj fazi povećati na petnaest.

² Ovo je jedina odredba Turinskog protokola koja se ne primjenjuje. Članovi Evropskog komiteta za socijalna prava se biraju od strane Ministarskog komiteta.

- 3 Član Komiteta nezavisnih eksperata¹ koji je izabran kao zamjena za člana čiji mandat nije istekao, obavljat će tu funkciju dok ne istekne ostatak mandata njegovog prethodnika.
- 4 Član komiteta će obavljati svoju funkciju u pojedinačnom kapacitetu. Tokom cijelog mandata, ne smiju vršiti nikakvu drugu funkciju koja bi bila nekompatibilna sa zahtjevima nezavisnosti, nepristranosti i raspoloživosti koje sa sobom nosi njihova funkcija.

Član 26

Učešće Međunarodne organizacije rada

Međunarodna organizacija rada je pozvana da nominuje predstavnika koji će učestvovati kao konsultant u odlučivanju Komiteta eksperata.

¹ Od 1998, Komitet se naziva “Europski komitet za socijalna prava”.

Član 27

Vladina komisija

- 1 Izvještaj zemalja potpisnica, komentari i informacije dostavljene u skladu sa stavom 1, člana 23 i 3 člana 24, kao i izvještaj Komiteta nezavisnih eksperata¹ dostavit će se Vladinom komitetu.
- 2 Komitet će se sastojati od po jednog predstavnika svake zemlje potpisnice. Pozvat će najviše dvije međunarodne organizacije poslodavaca i najviše dvije međunarodne sindikalne organizacije da pošalju promatrače kao konsultante na njegove sastanke. Dalje, može obavljati konsultacije sa predstavnicima međunarodnih nevladinih organizacija Evrope i imati posebne nadležnosti u pitanjima koje propisuje ova Povelja.
- 3 Vladin komitet će pripremiti odluke Ministarskog komiteta. Konkretno, u svjetlu izvještaja

¹ Od 1998, Komitet se naziva “Europski komitet za socijalna prava”.

Komiteta nezavisnih eksperata¹ i zemlje potpisnice, odabrat će, dajući razloge za svoj izbor, na osnovu socijalnih, ekonomskih i drugih politika, situacije koje bi po njegovom mišljenju trebale biti predmet preporuka svakoj odnosnoj zemlji potpisnici, u skladu sa članom 28 Povelje. Dostavit će Ministarskom komitetu izvještaj, koje će se objaviti.

- 4 Na osnovu svojih nalaza o primjeni Socijalne povelje u cjelini, Vladin komitet može dostaviti prijedloge Ministarskom komitetu sa ciljem provođenja studija socijalnih pitanja i u odnosu na članove Povelje koji bi se eventualno mogli ažurirati.

Član 28

Ministarski komitet

1. Ministarski komitet će usvojiti dvotrećinskom većinom datih glasova, gdje je pravo glasa ograničeno na zemlje potpisnice, a na osnovu

¹ Od 1998, Komitet se naziva “Europski komitet za socijalna prava”.

izveštaja Vladinog komiteta, rezoluciju koja obuhvata cjelokupni ciklus nadzora i koja sadrži pojedinačne preporuke odnosnim zemljama potpisnicama.

2. Uvažavajući prijedloge koje da Vladin komitet na osnovu stava 4 člana 27, Ministarski komitet će donijeti odluke koje bude smatrao odgovarajućim.

Član 29

Parlamentarna skupština

Generalni sekretar Vijeća Evrope će dostaviti Parlamentarnoj skupštini, sa ciljem održavanja periodičnih plenarnih debata, izveštaj Komiteta nezavisnih eksperata¹ i Vladinog komiteta, kao i rezolucije Ministarskog komiteta.»

.....

¹ Od 1998, Komitet se naziva « Europski komitet za socijalna prava ».

Član D

Kolektivne tužbe

- 1 Odredbe Dopunskog protokola na Evropsku socijalnu povelju predviđaju sistem kolektivnih žalbi koji će se primjenjivati na obaveze predviđene ovom Poveljom u odnosu na zemlje koje su ratifikovale rečeni Protokol.
- 2 Svaka zemlja koja nije obavezana Dopunskim protokolom na Evropsku socijalnu povelju, koji predviđa sistem kolektivnih žalbi, mogu, kod polaganja svojih instrumenata ratifikacije, prihvaćanja odnosno usvajanja, putem obavijesti upućenoj Generalnom sekretaru Vijeća Evrope, obavijestiti da prihvaća nadzor nad svojim obavezama iz ove Povelje, primjenom postupaka predviđenih u rečenom Protokolu.

Procedura kolektivne tužbe iskazana je u Dopunskom protokolu na Povelju iz 1995. godine, čiji je tekst dan u nastavku.

“Član 1

Zemlje potpisnice ovog Protokola priznaju pravo slijedećih organizacija da dostavljaju žalbe kojima se navodi nezadovoljavajuća primjena Povelje:

- a međunarodne organizacije poslodavaca i sindikata, navedenih u stavu 2 člana 27 Povelje;
- b druge međunarodne nevladine organizacije koje imaju status konsultanta u Vijeću Evrope, i koje su stavljene na popis kojeg u tu svrhu napravi Vladin komitet;
- c predstavnik nacionalnih organizacija poslodavaca i sindikata u nadležnosti zemlje potpisnice protiv koje je uložena žalba.

Član 2

- 1 Svaka zemlja potpisnica može također, kada izrazi svoj pristanak da bude obavezana ovim Protokolom, a u skladu sa odredbama člana 13 ili u bilo kojem kasnijem trenutku, deklaracijom

proglasiti da priznaje pravo bilo koje druge reprezentativne nacionalne nevladine organizacije u njenoj jurisdikciji koja je posebno nadležna za pitanja kojima se bavi ova Povelja, da uloži protiv nje žalbu.

2 Ovakve deklaracije se mogu dati na određeni period.

3 Deklaracije će se položiti kod Generalnog sekretara Vijeća Evrope, koji će njihove kopije poslati zemljama potpisnicama i objaviti ih.

Član 3

Međunarodne nevladine organizacije i domaće nevladine organizacije spomenute u članu 1.b odnosno članu 2 mogu podnijeti žalbe u skladu sa postupkom propisanim u gore navedenim odredbama samo u odnosu na ona pitanja u odnosu na koja im se priznaje posebna nadležnost.

Član 4

Žalbe će se podnositi u pismenom obliku, i u vezi sa odredbom Povelje koju prihvaća odnosno zemlja potpisnica, i navesti u kom pogledu ova druga nije osigurala zadovoljavajuću primjenu te odredbe.

Član 5

Sve žalbe će se upućivati Generalnom sekretaru, koji će potvrditi njihov prijem, o njima obavijestiti odnosnu zemlju potpisnicu, i bez odlaganja je uputiti u Komitet nezavisnih eksperata¹.

Član 6

Komiteo nezavisnih eksperata¹ može od odnosne zemlje potpisnice i organizacije koja je uložila tužbu tražiti da dostave pisanu informaciju i zapažanja o prihvatljivosti žalbe, u roku koji propiše.

Član 7

1 Ukoliko odluči da je žalba prihvatljiva, Komitet nezavisnih eksperata¹ će obavijestiti zemlje potpisnice povelje preko Generalnog sekretara. On će obavijestiti odnosnu zemlju potpisnicu i organizaciju koja je uložila žalbu da podnese, u rokovima koje propiše, sva relevantna pismena objašnjenja odnosno informacije, a druge zemlje

¹ Od 1998, Komitet se naziva “Europski komitet za socijalna prava”.

potpisnice ovog Protokola da dostave sve komentare koje žele dostaviti u istom roku.

- 2 Ukoliko je žalbu uložila domaća organizacija poslodavaca ili domaći sindikat ili neka druga domaća ili međunarodna nevladina organizacija, Komitet nezavisnih eksperata¹ će obavijestiti međunarodne organizacije poslodavaca odnosno sindikata navedenih u stavu 2 člana 27 Povelje, preko Generalnog sekretara, i pozvati ih da dostave zapažanja, u roku koji propiše.
- 3 Na osnovu objašnjenja, informacija ili zapažanja dostavljenih u skladu sa stavovima 1 i 2 gore, odnosna zemlja potpisnica i organizacija koja je uložila žalbu mogu dostaviti sve dodatne pisane informacije odnosno zapažanja u roku koji propiše Komitet nezavisnih eksperata¹.
- 4 Tokom ispitivanja žalbe, Komitet nezavisnih eksperata² može organizovati saslušanje predstavnika strana.

¹ Od 1998, Komitet se naziva “Evropski komitet za socijalna prava”.

² Od 1998, Komitet se naziva “Evropski komitet za socijalna prava”.

Član 8

1 Komitet nezavisnih eksperata¹ će izraditi izvještaj u kojemu će opisati korake koje je preduzeo na ispitivanju žalbe i dostaviti svoje zaključke o tome da li je dotična zemlja potpisnica osigurala zadovoljavajuću primjenu odredbe ove Povelje koja se navodi u žalbi.

2 Izvještaj će se dostaviti Ministarskom komitetu. Također će se se dostaviti organizaciji koja je uložila žalbu, kao i zemljama potpisnicama Povelje, koje neće imati slobodu da ga objave.

Dostavit će se Parlamentarnoj skupštini, i objaviti u isto vrijeme kao i rezolucija spomenuta u članu 9 ili najkasnije četiri mjeseca nakon što je dostavljena Ministarskom komitetu.

Član 9

1 Na osnovu izvještaju Komiteta nezavisnih eksperata¹, Ministarski komitet će usvojiti rezoluciju većinom glasova. Ukoliko Komitet nezavisnih eksperata¹ utvrdi da se Povelja ne

¹ Od 1998, Komitet se naziva “Europski komitet za socijalna prava”.

primjenjuje na zadovoljavajući način, Ministarski komitet će usvojiti, dvotrećinskom većinom prisutnih glasova, preporuku upućenu odnosnoj zemlji potpisnici. U oba slučaja, pravo na glasanje će se ograničiti na zemlje potpisnice Povelje.

- 2 Na zahtjev odnosne zemlje potpisnice, Ministarski komitet može odlučiti, kada izvještaj Komiteta nezavisnih eksperata¹ pokrene nova pitanja, dvotrećinskom većinom zemalja potpisnica Povelje, da konsultuje Vladin komitet.

Član 10

Odnosna zemlja potpisnica će dostaviti informacije o mjerama koje je preduzela da bi provela preporuke Ministarskog vijeća u slijedećem izvještaju koji podnese Generalnom sekretaru u skladu sa članom 21 Povelje.

Član 11

Članovi 1 do 10 ovog Protokola također se primjenjuju i na članove Dijela II prvog Dopunskog protokola na Povelju, u odnosu na države potpisnice tog protokola, u mjeri u kojoj su ti članovi prihvaćeni.

Član 12

Države potpisnice ovog Protokola smatraju da prvi stav dodatka na Povelju, a koji se odnosi na Dio III, glasi:

'Podrazumijeva se da Povelja sadrži pravne obaveze međunarodnog karaktera, čija je primjena podložna isključivo nadzoru predviđenom u njenom Dijelu IV, i odredbama ovog Protokola.' ”

.....

Dio V

Član E

Ne-diskriminacija

Uživanje prava iskazanih u ovoj Povelji će se osigurati bez diskriminacije na bilo kojim osnovama kao što je rasa, boja, pol, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, zdravlje, povezanost sa nacionalnom manjinom, rođenja ili drugog statusa.

Član F

Derogacije u vrijeme rata ili vanrednih okolnosti

- 1 U vrijeme rata ili drugih vanrednih okolnosti koje prijete životu nacije, svaka Zemlja može preduzeti mjere kojima derogira svoje obveze iz ove Povelje u mjeri koji striktno iziskuje data situacija, pod uslovom da takve mjere nisu u neskladu sa njenim drugim obvezama prema međunarodnom pravu.
- 2 Svaka zemlja koja je omogućila pravo na derogaciju će, u razumnom vremenskom roku, potpuno obavještavati Generalnog sekretara Vijeća Evrope o svim mjerama koje je preduzela, kao i o razlozima za njih. Isto tako, informisat će Generalnog sekretara kada takve mjere prestanu biti djelotvorne, i kada se odredbe ove Povelje koju je prihvatila opet budu u cjelini izvršavane.

Član G

Ograničenja

- 1 Prava i principi iskazani u Dijelu I, kada se efektivno realiziraju, i njihovo efektivno korištenje kako je predviđeno u Dijelu II, neće biti podložno nikakvim restrikcijama ni ograničenjima koja nisu navedena u tim dijelovima, osim onih propisanih zakonima i koja su potrebna u demokratskom društvu ili u cilju zaštite javnog interesa, nacionalne sigurnosti ili morala.
- 2 Restrikcije koje ova Povelja dopušta u odnosu na prava i obaveze u njoj iskazane neće se primjenjivati ni za koju drugu svrhu osim one za koju su propisane.

Član H

Odnos između Povelje i domaćeg zakona odnosno međunarodnih sporazuma

Odredbe ove Povelje neće utjecati na odredbe domaćeg zakona, niti na odredbe bilo kakvih bilateralnih ili multilateralnih dogovora, sporazuma ili ugovora koji su već na snazi ili mogu stupiti na snagu, a prema kojima se predviđa povoljniji tretman zaštićenih lica.

Član I

Implementacija datih obaveza

- 1 Bez obzira na načine implementacije predviđene u ovim članovima, relevantne odredbe članova 1 do 31 Dijela II ove Povelje će se implementirati putem:
 - a zakona i propisa;
 - b sporazuma između organizacija radnika i poslodavaca;
 - c kombinacije ova dva načina;

- d drugih odgovarajućih načina.
- 2 Ispunjavanje obveza koje slijede iz odredbi stavova 1, 2, 3, 4, 5 i 7 članova 2, stavova 4, 6 i 7 člana 7, stavova 1, 2, 3 i 5 člana 10 i članova 21 i 22 Dijela II ove Povelje, smatrat će se ostvarenim ukoliko se odredbe primjenjuju u skladu sa stavom 1 ovog člana na veliku većinu odnosnih radnika.

Član J

Amandmani

- 1 Svi amandmani na Dijelove I i II ove Povelje čija je svrha proširivanje prava garantovanih ovom Poveljom, kao i svi amandmani na Dijelove III i VI koje predloži zemlja potpisnica ili Vladin komitet, dostavit će se Generalnom sekretaru Vijeća Evrope, a Generalni sekretar će ih proslijediti zemljama potpisnicama ove Povelje.
- 2 Sve amandmane predložene u skladu sa odredbama prethodnog stava će ispitivati Vladin komitet, koji će dostaviti usvojeni tekst Ministarkom vijeću na usvajanje, nakon obavljenih konsultacija sa Parlamentarnom skupštinom. Nakon usvajanja od strane Ministarskog komiteta,

ovaj će se tekst proslijediti na usvajanje zemljama potpisnicama.

- 3 Svi amandmani na Dio I i Dio II ove Povelje će stupiti na snagu, u odnosu na one zemlje koje ih prihvate, na prvi dan mjeseca koji slijedi nakon isteka perioda od mjesec dana nakon datuma na koji su tri zemlje potpisnice informisale Generalnog sekretara da su ih usvojili.

U odnosu na bilo koju zemlju potpisnicu koja ih naknadno prihvati, amandman će stupiti na snagu prvog dana mjeseca koji slijedi nakon isteka perioda od jednog mjeseca nakon datuma na koji je ta zemlja informisala Generalnog sekretara o svom prihvaćanju.

- 4 Svi amandmani na Dijelove III i VI ove Povelje će stupiti na snagu prvog dana mjeseca koji uslijedi nakon isteka perioda od mjesec dana nakon datuma na koji su sve strane informisale Generalnog sekretara da su ih prihvatili

Dio VI

Član K

Potpisivanje, ratifikacija i stupanje na snagu

- 1 Ova Povelja će biti otvorena za potpisivanje od strane zemalja članica Vijeća Evrope. Bit će predmetom ratifikacije, prihvaćanja odnosno usvajanja. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja odnosno usvajanja položiti će se kod Generalnog sekretara Vijeća Evrope.
- 2 Ova Povelja stupa na snagu prvog dana mjeseca nakon isteka perioda od jednog mjeseca od datuma na koji su tri zemlje članice Vijeća Evrope izrazile svoj pristanak da budu obavezane ovom Poveljom u skladu sa prethodnim stavom.
- 3 U pogledu bilo koje zemlje članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da bude obavezana ovom Poveljom, ona će stupiti na snagu prvog dana mjeseca nakon isteka perioda od jednog mjeseca

nakon datuma polaganja instrumenata ratifikacije, prihvaćanja odnosno usvajanja.

Član L

Teritorijalna primjena

- 1 Ova Povelja će se primjenjivati na metropolitan teritorije svake zemlje potpisnice. Svaka potpisnica može, u vrijeme potpisivanja ili polaganja instrumenata ratifikacije, prihvaćanja ili usvajanja, specificirati, putem deklaracije upućene Generalnom sekretaru Vijeća Evrope, teritorij koji će se smatrati u ove svrhe njenom metropolitan teritorijem.
- 2 Svaka potpisnica može, u vrijeme potpisivanja ili polaganja svog instrumenta ratifikacije, prihvaćanja odnosno usvajanja, ili u bilo kom kasnijem trenutku, uputiti deklaraciju obavještenjem upućenom Generalnom sekretaru Vijeća Evrope da će se Povelja u cjelini ili u nekom dijelu odnositi na-metropolitanski teritorij odnosno teritorije navedene u rečenoj deklaraciji za čije je međunarodne odnose nadležna, ili za koje preuzima međunarodnu nadležnost. U deklaraciji će specificirati članove odnosno stavove Dijela II

Povelje koje prihvaća kao obvezujući u odnosu na teritorije navedene u deklaraciji.

- 3 Povelja će proširiti svoju primjenu na teritoriju odnosno teritorije navedene u gore navedenoj deklaraciji od prvog dana mjeseca nakon isteka perioda od mjesec dana nakon primitka obavijesti o takvoj deklaraciji od strane Generalnog sekretara.
- 4 Svaka zemlja potpisnica može nekog kasnijeg datuma, upućivanjem obavijesti Generalnom sekretaru Vijeća Evrope, proglasiti, u odnosu na jednu ili više teritorija na koje se odnosi Povelja u skladu sa stavom 2 ovog člana, prihvaća kao obavezujuće sve članove odnosno numerisane stavove koje još nije prihvatila u odnosu na taj teritorij ili teritorije. Ove obaveze, naknadno preuzete, smatrat će se sastavnim dijelom izvorne deklaracije u odnosu na te teritorije, i stupit će na snagu od prvog dana mjeseca nakon isteka perioda od mjesec dana nakon što Generalni sekretar dobije obavijest u tom smislu.

Član M

Odricanje

- 1 Svaka zemlja ima pravo odreći se ove Povelje tek po isteku perioda od pet godina od datuma na koju je za tu zemlju Povelja stupila na snagu, ili na kraju nekog slijedećeg razdoblja od dvije godine, a u svakom slučaju nakon slanja obavijesti šest mjeseci unaprijed Generalnom sekretaru Vijeća Evrope, koji će o tome obavijestiti druge zemlje potpisnice.
- 2 Svaka strana može, u skladu sa odredbama iskazanim u prethodnom stavu, odreći se bilo kojeg člana ili stava iz Dijela II Povelje koje je prihvatila, pod uslovom da broj članova odnosno stavova kojima je ta zemlja potpisnica nikad nije manji od šesnaest u prvom slučaju, odnosno šezdeset tri u drugom, i da ovaj broj članova odnosno paragrafa i dalje sadržava članove koje zemlja potpisnica izabere između onih koji su posebno navedeni u članu A, stav 1, pod-stav b.
- 3 Svaka zemlja potpisnica se može odreći ove Povelje ili bilo kojeg člana ili stava Dijela II Povelje pod uslovima specificiranim u stavu 1 ovog člana,

u odnosu na bilo koji teritorij na koji se primjenjuje rečena Povelja, putem deklaracije upućene u skladu sa stavom 2 člana L.

Član N

Dodatak

Dodatak na ovu povelju čini njen sastavni dio.

Član O

Notifikacije

Generalni sekretar Vijeća Evrope će obavijestiti zemlje članice Vijeća Evrope i Generalnog Direktora Međunarodnog ureda rada o:

- a svakom potpisivanju;
- b polaganju svih instrumenata ratifikacije, prihvaćanja odnosno usvajanja;
- c datumima stupanja na snagu ove Povelje, u skladu sa članom K;

- d svim deklaracijama izvršenim primjenjujući članove A, stavove 2 i 3, D, stavove 1 i 2, F, stav 2, L, stavovi 1, 2, 3 i 4;
- e svim amandmanima u skladu sa članom J;
- f svim odricanjima u skladu sa članom M;
- g svim drugim radnjama, obavijestima ili komunikacijama vezanim za ovu Povelju.

Svjedočeci o tome, dole potpisani, propisno ovlašteni u tom smislu, potpisali su revidiranu Povelju.

Potpisano u Strasbourgu, 3. dana mjeseca Maja 1996. godine, na engleskom i francuskom jeziku, od kojih se oba smatraju jednako autentičnim, u jednom primjerku koji će biti položen u arhivi Vijeća Evrope. Generalni sekretar Vijeća Evrope će proslijediti ovjerene kopije svakoj zemlji članici Vijeća Evrope, i Generalnom direktoru Međunarodnog ureda rada.

Dodatak na Europsku socijalnu povelju (revidiran)

Obim Evropske socijalne povelje (revidirane) u odnosu na zaštićena lica

- 1 Bez obzira na član 12, stav 4, i član 13, stav 4, osobe na koje se odnose članovi 1 do 17 i 20 do 31 se odnose na strane državljane samo ukoliko su oni državljani drugih zemalja potpisnica koji zakonito borave ili redovno rade na teritoriji odnosne zemlje potpisnice, pod uslovom razumijevanja da će se ovi članovi tumačiti u svjetlu odredbi članova 18 i 19.

Ovakvo tumačenje neće imati uticaja na pružanje sličnih mogućnosti drugim licima od strane bilo koje zemlje potpisnice.

- 2 Svaka zemlja potpisnica će odobriti izbjeglicama, u skladu sa odredbama Konvencije o statusu izbjeglica, potpisane u Ženevi 28. jula 1951. godine i Protokola od 31. januara 1967. godine, koji zakonito borave na njenoj teritoriji, najpogodniji

mogući tretman, a u svakom slučaju ne lošiji od onog predviđenog obavezama koje je zemlja potpisnica preuzela u okviru navedene Konvencije odnosno drugih međunarodnih instrumenata koji se primjenjuju na te izbjeglice.

- 3 Svaka zemlja potpisnica će odobriti licima bez državljanstva, u skladu sa Konvencijom o licima bez državljanstva izrađene u New Yorku 28. septembra 1954. godine koje zakonito borave na njenom teritoriji tretman koji neće biti lošiji od tretmana koji proističe iz obaveza koje je prihvatila zemlja u okviru rečenog instrumenta, odnosno bilo kojih drugih međunarodnih instrumenata koji se odnose na ta lica bez državljanstva.

Dio I, stav 18, i Dio II,

Član 18, stav 1

Podrazumijeva se da se ove odredbe ne bave pitanjem stupanja na teritoriji zemlje potpisnice, i ne prejudiciraju odredbe Evropske konvencije o establišmentu, potpisane u Parizu, 13. decembra 1955. godine.

Dio II

Član 1, stav 2

Ova se odredba neće tumačiti tako da zabranjuje ili odobrava bilo kakvu klauzulu sindikalne sigurnosti.

Član 2, stav 6

Zemlje potpisnice mogu predvidjeti da se ova odredba neće primjenjivati:

- a na radnike koji imaju ugovor ili radni odnos u ukupnom trajanju manjem od jednog mjeseca i/ili radnom sedmicom kraćom od osam sati;
- b kada je ugovor odnosno radni odnos privremene i/ili specifične prirode, pod uslovom, u ovim slučajevima, da je ne-primjenjivanje ove odredbe opravdano objektivnim okolnostima.

Član 3, stav 4

Podrazumijeva se da će u svrhe ove odredbe, funkcije, organizacija i uslovi rada ovih službi biti određene domaćim zakonima i propisima, kolektivnim ugovorima

i drugim sredstvima koji su pogodni u domaćim uslovima.

Član 4, stav 4

Ova odredba će se razumjeti tako da ne zabranjuje trenutno otpuštanje zbog bilo kojeg ozbiljnog prekršaja.

Član 4, stav 5

Podrazumijeva se da zemlja potpisnica može preuzeti obaveze predviđene ovim stavom ukoliko velika većina radnika ne mogu biti izloženi odbijanjima od plaće, bilo po zakonu bilo preko kolektivnog ugovora ili odluka arbitraže, sa izuzetkom lica koja nisu obuhvaćene time.

Član 6, stav 4

Podrazumijeva se da svaka zemlja potpisnica može, u mjeri u kojoj se to na nju odnosi, regulisati korištenje prava na štrajk zakonom, pod uslovom da se ne mogu opravdati dalje restrikcije ovog prava u skladu sa članom G.

Član 7, stav 2

Ova odredba ne sprječava zemlje potpisnice da u svom zakonodavstvu predvide da mladi koji nisu dostigli minimalnu predviđenu starost mogu obavljati rad samo u mjeri u kojoj je to apsolutno neophodno u svrhe njihovog stručnog obrazovanja ako se takav rad odvija u skladu sa uslovima koje propiše nadležni organ, i uz poduzimanje mjera zaštite zdravlja i sigurnosti tih mladih lica.

Član 7, stav 8

Podrazumijeva se da zemlja potpisnica može preuzeti obaveze iz ovog stava ako ispunjava duh obaveze predviđajući svojim zakonom da velika većina lica mlađih od osamnaest godina neće obavljati rad noću.

Član 8, stav 2

Ova se odredba neće tumačiti na način da predviđa apsolutnu zabranu. Mogu se predvidjeti izuzeci, na primjer, u slijedećim slučajevima:

- a ako je zaposlena žena kriva zbog kršenja pravila ponašanja, čime se opravdava raskid radnog odnosa;

- b ako odnosno poduzeće prestane djelovati;
- c ako je istekao rok predviđen ugovorom o zapošljavanju.

Član 12, stav 4

I riječi “predmet uslova iskazanih u tim sporazumima” u uvodu u ovaj stav su shvaćeni tako da impliciraju, između ostalog, da u pogledu beneficija koje su ponuđene bez bilo kakvih doprinosa osiguranja, zemlja potpisnica može tražiti navršavanje propisanog perioda boravka prije nego što odobri te beneficije državljanima drugih zemalja potpisnica.

Član 13, stav 4

Vlade koje nisu potpisnice Evropske konvencije o socijalnoj i medicinskoj pomoći mogu ratifikovati Povelju u odnosu na ovaj stav, pod uslovom da državljanima drugih zemalja potpisnica pruže tretman koji je u skladu sa odredbama rečene konvencije.

Član 16

Podrazumijeva se da zaštita predviđena ovom odredbom obuhvata samohrane roditelje s djecom.

Član 17

Podrazumijeva se da ova odredba obuhvata sva lica mlađa od 18 godina, osim kada se po zakonu o punoljetstvu punoljetstvo stiće ranije, bez obzira na druge specifične odredbe predviđene ovom Poveljom, posebno člana 7.

Ovo ne implicira obavezu pružanja obaveznog obrazovanja do gore navedene starosti.

Član 19, stav 6

U svrhu primjene ove odredbe, za termin “porodica stranog radnika” se smatra da znači najmanje supružnika i nevjenčanu djecu lica, sve dok se ovi drugi smatraju maloljetnim prema zakonima zemlje domaćina, i koje izdržava radnik-migrant.

Član 20

- 1 Podrazumijeva se da pitanja socijalne zaštite, kao i druge odredbe koje se odnose na naknadu za nezaposlenost, starosne beneficije i beneficije za preživjelog člana porodice (porodična penzija) mogu biti isključeni iz obuhvata ovog člana.
- 2 Odredbe koje se odnose na zaštitu žena, posebno kada se radi o trudnoći, boravku u bolnici i post-natalnom razdoblju, neće se smatrati diskriminacijom u smislu ovog člana.
- 3 Ovaj član ne sprječava usvajanje specifičnih mjera čiji je cilj uklanjanje de fakto neravnopravnosti.
- 4 Profesionalne aktivnosti koje, po svojoj prirodi ili kontekstu u kojemu se izvršavaju, mogu biti povjerene samo licima određenog pola mogu biti isključena iz obuhvata ovog člana odnosno nekih njegovih odredbi. Ova se odredba neće tumačiti kao da traži od zemalja potpisnica da ugrade u svoje zakone i propise popis profesija koje, po svojoj prirodi ili kontekstu u kojemu se izvršavaju, mogu biti rezervisane za lica određenog pola.

Članovi 21 i 22

- 1 U svrhu primjene ovih članova, termin “predstavnici radnika” označava lica koja su kao takva priznata domaćim zakonima odnosno praksom.
- 2 Termin “domaće zakonodavstvo i praksa” obuhvata, već prema situaciji, osim zakona i propisa, kolektivne ugovore, druge sporazume između predstavnika poslodavaca i radnika, običaje kao i relevantno precedentno pravo.
- 3 U svrhu primjene ovih članova, termin “preduzeće” se odnosi na skup opipljivih i neopipljivih komponenti, bez ili sa pravnom karakteristikom, koje su osnovane sa ciljem proizvodnje roba ili pružanja usluga u zamjenu za finansijsku korist, i sa ovlaštenjima da određuje vlastitu tržišnu politiku.
- 4 Podrazumijeva se da vjerske zajednice i njihove institucije mogu biti isključene iz primjene ovih članova, iako se ove institucije mogu smatrati “preduzećima” u smislu stava 3. Institucije koje se bave aktivnostima koje su inspirirane određenim idealima, ili koje se rukovode određenim moralnim konceptima, idealima i konceptima koji su

zaštićeni domaćim zakonodavstvom, mogu biti isključene iz primjene ovih članova u mjeri u kojoj je to potrebno da bi se zaštitila orijentacija preduzeća.

- 5 Podrazumijeva se da kada u nekoj državi prava iskazana u ovim članovima ostvaruju različite institucije preduzeća, smatra se da odnosna zemlja potpisnica ispunjava obaveze koje slijede iz tih odredbi.
- 6 Zemlje potpisnice mogu isključiti iz polja primjene ovih članova ona preduzeća koja zapošljavaju manje od određenog broja radnika, a koji broj će se odrediti domaćim zakonodavstvom i praksom.

Član 22

- 1 Ova odredba ne pogađa niti ovlasti i obaveze zemalja u pogledu usvajanja zdravstvenih i sigurnosnih propisa na radnom mjestu, niti ovlasti ili odgovornosti tijela nadležnih za praćenje njihove primjene.
- 2 Termini “socijalne i socio-kulturne usluge i mogućnosti” se podrazumijeva tako da se odnose na socijalne i/ili kulturne aktivnosti za radnike koje pruža isto preduzeće, kao što je socijalna pomoć,

sportske terene, prostorije za majke koje doje, biblioteke, ljetne kampove za djecu, itd.

Član 23, stav 1

U svrhe primjene ovog stava, termin “što duže moguće” se odnosi na fizičke, psihičke i intelektualne sposobnosti starih lica.

Član 24

- 1 Podrazumijeva se da u svrhe ovog člana, termini “raskid radnog odnosa” i “raskinut” označava raskid radnog odnosa na zahtjev poslodavca.
- 2 Podrazumijeva se da ovaj član obuhvata sve radnike, ali i da zemlja potpisnica može isključiti iz dijela ili cjeline pružene zaštite slijedeće kategorije zaposlenih lica:
 - a radnike koji su angažovani po ugovoru o radu za određeni vremenski rok, ili za obavljanje određenog zadatka;
 - b radnici koji su u probnom razdoblju, ili u periodu kvalificiranja za zaposlenje, pod uslovom da je ovo utvrđeno unaprijed, i da je razumne dužine trajanja;

- c radnike angažovane na povremenoj osnovi i na kraći period.
- 3 U svrhu ovog člana, slijedeće se, posebno, neće smatrati validnim razlozima za raskid radnog odnosa:
- a članstvo u sindikatu ili učešću u sindikalnim aktivnostima nakon radnog vremena, ili, uz pristanak poslodavca, unutar radnog vremena;
 - b traženja funkcije, djelovanja ili ranijeg djelovanja u svojstvu predstavnika radnika;
 - c podnošenja žalbe ili učešća u postupku protiv poslodavca u kojoj se navodi kršenje zakona i propisa, ili obraćanje nadležnim administrativnim organima;
 - d rasa, boja, pol, bračni status, porodične odgovornosti, trudnoća, vjera, političko mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo;
 - e roditeljsko bolovanje;
 - f privremeno odsustvo sa posla zbog bolesti ili ozljede.

- 4 Podrazumijeva se da će kompenzacija ili druge odgovarajuće pogodnosti u slučaju raskida radnog odnosa bez validnog razloga biti određena domaćim zakonima i propisima, kolektivnim ugovorima i drugim sredstvima koji odgovaraju uslovima u zemlji.

Član 25

- 1 Podrazumijeva se da nadležni domaći organ može, putem izuzimanja i nakon obavljenih konultacija sa poslodavcima i radnicima, isključiti određene kategorije radnika iz zaštite predviđene ovom odredbom, iz razloga posebne prirode njihovog radnog odnosa.
- 2 Podrazumijeva se da definicija termina “nesolventnost” mora biti određena domaćim zakonom i praksom.
- 3 Potraživanja radnika obuhvaćena ovom odredbom uključuju najmanje:
 - a potraživanja radnika za plaće koje se odnose na propisano razdoblje, koje neće biti kraće od tri mjeseca u privilegiranom sistemu, odnosno osam sedmica u okviru garantiranog sistema, prije nesolventnosti ili raskida radnog odnosa;

- b potraživanja radnika za naknadu za slobodne dane koji rezultiraju iz rada izvršenog tokom godine kada je došlo do nesolventnosti ili raskida radnog odnosa;
 - c potraživanja radnika za iznose koji se duguju u odnosu na druge vrste plaćenog odsustva koje se odnose na propisani period, koji neće biti manji od tri mjeseca u okviru privilegiranog sistema, odnosno osam sedmica u okviru garantovanog sistema, prije nesolventnosti ili raskida radnog odnosa.
- 4 Domaći zakoni odnosno propisi mogu ograničiti zaštitu potraživanja radnika na propisani iznos, koji će biti na nivou koja je socijalno prihvatljiva.

Član 26

Podrazumijeva se da ovaj član ne iziskuje da zemlje potpisnice usvajaju zakon.

Podrazumijeva se da stav 2 ne obuhvata seksualno uznemirivanje.

Član 27

Podrazumijeva se da se ovaj član odnosi na žene i muškarce radnike sa porodičnim obavezama u odnosu na djecu koju izdržavaju, kao i u odnosu na druge članove njihove uže porodice koji nesumnjivo trebaju njihovu brigu ili podršku, i gdje takve odgovornosti ograničavaju njihove mogućnosti za pripremu, stupanje, učešće ili napredovanje u ekonomskoj aktivnosti. Termin “izdržavana djeca” i “drugi članovi uže porodice koji nesumnjivo trebaju njihovu brigu i pomoć” označava lica koja su kao takva definisana domaćim zakonodavstvom odnosno zemlje potpisnice.

Članovi 28 i 29

U svrhe primjene ovog člana, termin “predstavnici radnika” označava lica koja su kao takva priznata u skladu sa domaćim zakonom ili praksom.

Dio III

Podrazumijeva se da Povelja sadrži pravne obaveze međunarodnog karaktera, čija je primjena podložna isključivo nadzoru predviđenom u njenom Dijelu IV.

Član A, stav 1

Podrazumijeva se da numerisani stavovi mogu uključiti članove koji se sastoje samo od jednog stava.

Član B, stav 2

U svrhe stava 2, člana B, odredbe revidirane Povelje korespondiraju sa odredbama Povelje sa istim brojem članova ili stavova, sa slijedećim izuzecima:

- a Član 3, stav 2, revidirane Povelje odgovara članu 3, stavovi 1 i 3 Povelje;
- b Član 3, stav 3, revidirane Povelje odgovara članu 3, stavovi 2 i 3 Povelje;
- c Član 10, stav 5, revidirane Povelje odgovara članu 10, stav 4, Povelje;

- d Član 17, stav 1, revidirane Povelje odgovara članu 17 Povelje.

Dio V

Član E

Različit tretman zasnovan na objektivnom i razumnom opravdanju neće se smatrati diskriminirajućim.

Član F

Termini “u vrijeme rata ili vanrednog stanja” podrazumijevaju također i prijetnju ratom.

Član I

Podrazumijeva se da radnici isključeni u skladu sa dodatkom na članove 21 i 22 nisu uzeti u obzir kod računanja broja odnosnih radnika.

Član J

Termin “amandman” se proširuje da obuhvati i dodavanje novih članova na Povelju.

Bosnian version

February 2005

Cover: Christophe Nutoni – www.creative-instinct.com

